

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 22 mars 1889, kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning af dels motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken, dels herr J. Eklunds motion angående ändring i villkoren för riksbankens afdelningskontors i Kalmar verksamhet.

Till utskottets behandling hafva hänvisats tretton särskilda vid innevarande riksdag väckta förslag om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken.

Af ifrågavarande motionärer hafva två yrkat anläggande af ett riksbankskontor i *Karlstad*, nemligen herr *Jonas Andersson*, som i motion n:o 43 i Första kammaren föreslagit:

»att Riksdagen måtte besluta om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor vid början af år 1890 uti staden *Karlstad*»;

samt herr *G. Elowson* m. fl., som i en inom Andra Kammaren afgifven motion n:o 96 hemstält:

»att Riksdagen måtte 1:o) besluta inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor i *Karlstad* under innevarande år, och 2:o) anmoda bankoutskottet att efter

bankofullmäktiges hörande afgifva förslag såväl till organisation af och lönestat för det nya afdelningskontoret som ock till område för dess lånerörelse, hvilket förslag derefter må blifva föremål för Riksdagens beslut».

Vidare hafva herr *Wallenius* (motion n:o 46 i Första Kammaren) och herr *A. Johansson i Löfåsen* (Andra Kammaren, motion n:o 134) hemställt om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i *Mariestad* under de vilkor och bestämmelser, som gälla för senast inrättade kontor.

De öfriga motionärerna i förevarande ämne, hvilka samtliga tillhöra Andra Kammaren, hafva föreslagit:

herr *O. Larsson i Mörtlösa* m. fl. (motion n:o 69):

»att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett afdelningskontor af riksbanken i *Linköping* för Östergötlands län under de vilkor och bestämmelser i afseende på lånerörelsen, som bankofullmäktige ville bestämma, men för öfrigt på samma grunder, som gälla för riksbankens öfriga afdelningskontor»;

herr *P. Pehrson i Törneryd* m. fl. (motion n:o 73):

»att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i *Karlskrona*»;

herr *E. P. Jonsson i Myre* (motion n:o 98):

»att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i *Hernösand* för Västernorrlands län, antingen under de vilkor och bestämmelser, som gälla för de förut inrättade afdelningskontoren, eller ock med sådana vilkor, vederbörande utskott kan finna lämpligt föreslå»;

densamme (motion n:o 99, jemväl innefattande förslag om hela bankovinstens användande för bankens egna behof):

»att Riksdagen måtte besluta, det två riksbankens

afdelningskontor under år 1889 inrättas i tvenne af de residensstäder, der sådana förut ej äro inrättade och framställning derom genom motioner göres»;

herr *Th. Stockenberg* (motion n:o 103):

»att Riksdagen måtte besluta inrättandet af ett afdelningskontor af riksbanken i *Halmstad* med det distrikt, som bankofullmäktige finna lämpligt att bestämma, samt under de vilkor i öfrigt, hvilka fullmäktige jemväl må ega att föreskrifva»;

herr *A. Nilson i Rinkaby* (motion n:o 113):

»inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i *Kristianstad*»;

herr *Joh. Jonsson i Fröstorps* (motion n:o 135):

»att Riksdagen måtte besluta inrätta ett riksbankens afdelningskontor inom *Skaraborgs län* samt uppdraga åt fullmäktige i riksbanken att förlägga detsamma till den af länets städer, som fullmäktige finna vara dertill mest lämplig med afseende på rörelsens kraf och riksbankens egen fördel»;

herr *A. Hansson i Solberga* (motion n:o 152):

1:o »att i hvarje af rikets residensstäder, der ej förut afdelningskontor finnes, måtte i den mån riksbankens medel det medgifva ett nytt sådant inrättas för utvidgande af dess verksamhet med förökadt kapital vid handel och rörelse; och

2:o att det måtte uppdragas åt fullmäktige i riksbanken att för Riksdagen framlägga en bestämd och fullständig plan, efter hvilken dessa kontor framdeles böra inrättas»;

samt herr *J. Johansson i Noraskog* m. fl. (motion n:o 164):

»att ett riksbankens afdelningskontor måtte inrättas i Örebro».

I visst samband med dessa motioner står såsom berörande frågan angående afdelningskontorens verksamhet en af herr *Eklund* inom Andra Kammaren afgifven och till utskottet jemväl öfverlemnad motion n:o 150, deruti han, med hänvisande till dels en af styrelsen för afdelningskontoret i Kalmar under den 5 sistlidne juli gjord framställning om utsträckning af kontorets lånerörelse och dels fullmäktiges i riksbanken protokoll af den 23 augusti 1888 angående afslag å denna framställning, hemställt det Riksdagen behagade förständiga sina bankofullmäktige att likställa riksbankens afdelningskontors i Kalmar låneverksamhet i alla grenar med den, som eger rum vid öfriga med detta jemförliga kontor eller ock efter någotdera af de alternativ, som blifvit af nämnda kontorsstyrelse i ofvanberörda skrifvelse framlagda.

Öfver samtliga dessa motioner hörde, hafva fullmäktige i riksbanken, hvad först beträffar förslaget om utsträckning af afdelningskontorets i Kalmar verksamhet, yttrat sig sålunda: »Det af motionären herr *Eklund* meddelade utdraget af fullmäktiges ofvannämnda protokoll lär otvetydigt gifva vid handen, dels att fullmäktige vid organiserandet af kontoret i Kalmar tillämpat de grunder, hvilka fullmäktige i sitt yttrande till 1887 års senare riksdags bankoutskott framhållit såsom enligt deras uppfattning bestämmande i fråga om inrättandet af nya afdelningskontor, dels ock att den af kontoret till den tiden utöfvade verksamhet icke innefattat anledning för fullmäktige att frångå sin förut uttalade åsigt, hvartill komme att, enligt hvad härhos bifogade uppgifter utvisa (bil. A), kontorets rörelse fått icke obetydlig utsträckning. Motionären har också erkänt, att kontorets verksamhet redan beredt orten afsevärda fördelar, i det att de höga räntesatser, som derstädes varit förherskande, blifvit väsentligt modererade till fromma för näringarne. Han anser dock, att ett hämmande band är lagdt på kontorets verksamhet derutinnan, att fullmäktige förbehållit sig pröfningsrätten för kreditivlån. Sådant är likväl icke rätta förhållandet. Fullmäktige hafva nemligen endast i fråga om kreditiv mot namnsäkerhet samt lån mot hypotek af löpande forskrifning ansett afgöranderätten icke böra tillhöra styrelsen, härvid ledde af sträfvandet att inskränka dessa grenar af utlåningsrörelsen. Att åter detta sträfvande icke ensamt gäller afdelningskontoret i Kalmar, torde framgå af härvid (bil. B) fogade jemförande tablå öfver utlåningen och kreditivbeviljandet mot realsäkerhet och namnsäkerhet för det nu gångna året samt för året 1883. Denna

tablå visar att fullmäktige låtit sig angeläget vara att söka småningom och utan större rubbning i redan bestående affärsförbindelser inskränka det alltför långt drifna bruket af endast namnförbindelser såsom säkerhet för försträckningar och i stället utveckla den rörelse, som måste anses egentligen tillhöra en sedelutgifvande centralbank, men den visar derjemte, att sådant varit och är förenadt med svårigheter, hvilka endast långsamt kunna öfvervinnas och, då så är, måste det vid inrättandet af ett nytt afdelningskontor, allra helst som detta borde antagas blifva efterföljdt af flere sådana, ligga vikt deruppå, att redan från början blifver tillämpad en grundsats, som enligt fullmäktiges mening bör vara den ledande vid förvaltningen deraf. Härvid måste vidare fullmäktige hafva lättare att i tillämpningen göra den ifrågavarande grundsatsen gällande än lokalstyrelsen, hvilken å ena sidan icke kan ega tillräcklig kännedom om förfaringssätt och förhållanden vid riksbankens olika kontor och å den andra stundom kan känna sig föranledd att fästa väl mycket afseende vid vissa enskilda fall, i hvilka låneansökningar må kunna bifallas utan egentlig risk för återbetalning i längden, men deremot icke utan afvikelse från en betydelsefull princip. Det måste nemligen, såsom fullmäktige förut i ämnet erinrat, anses i hög grad magtpåliggande, att de säkerheter, riksbanken erhåller, icke blott gifva antaglig utsigt på slutlig liquid, utan derjemte hafva ett för snabbare indrifning i allo beräkneligt värde. Vid sådant förhållande torde också lätt inses, att begränsningen af namnförbindelserna svårligen kan ske genom fastställandet af vissa mer eller mindre låga maximibelopp, enär äfven med en sådan begränsning det kunde befaras, att ett alltför betydande samladt belopp af dylika förbindelser komme att inneligga i riksbankens portfölj, af hvars solida och fullt bankmessiga beskaffenhet bankens förmåga att inlösa sina sedlar i sjelfva verket ytterst kommer att bero, äfven om dess fonder skulle alltjemt ökas.

Med afseende å hvad nu senast blifvit anfördt, hafva också fullmäktige i sitt redan åberopade yttrande till 1887 års bankoutskott antydt, att, i den mån sådant utan olägenhet kunde ske, de grunder, som tillämpas för de nya afdelningskontoren, skulle göras gällande äfven för de äldre eller åtminstone för de mindre betydande bland dessa. Enär den för kalmarkontoret bestämda organisationen sålunda ingalunda skulle blifva enastående, utan i alla händelser gälla för blifvande nya afdelningskontor likasom, i den utsträckning sådant kunde ske, äfven för de redan förut inrättade, är lätt insedt, att den nu förda klagan öfver detta kontors undantagsställning icke eger någon egentlig grund.

Då sålunda med uppåtthållandet af de grunder för utlåningsrörel-

sen, hvilka fått ett bestämdt uttryck i kalmarkontorets anordning, på det närmaste sammanhänger möjligheten att, med bibehållande af erforderlig trygghet för riksbanken, utvidga dess rörelse genom nya afdelningskontor, finna sig fullmäktige så mycket mera böra afstyrka bifall till den ifrågavarande motionen som äfven nu föreligga förslag till inrättande af sådana kontor».

Tvenne fullmäktige, nemligen ordföranden herr grefve Lewenhaupt och herr L. O. Larsson, hafva till fullmäktiges protokoll anmält att de önskat det ofvanberörda yttrande måtte hafva affattats i enlighet med de af dem förut i frågan uttalade åsichter, jemlikt hvilka den förre ansåge, att styrelsen för afdelningskontoret i Kalmar borde försöksvis medgifvas rätt att bevilja kassakreditiv mot allenast namnsäkerhet till ett visst mindre belopp, och den senare ville bifalla ettdera af de utaf styrelsen gjorda förslag, att antingen utan inskränkning i beloppen för hvarje särskildt fall få rätt att pröfva och bevilja kassakreditiv inom en af fullmäktige i likhet med för afbetalningslån fastställd högsta summa för kontorets hela område af förslagsvis 400,000 kronor, eller också att få rätt att pröfva och bevilja kassakreditiv mot namnsäkerhet intill högst 10 à 15 tusen kronor för hvarje kreditivtagare.

Vid pröfning af denna fråga och då fullmäktiges sträfvan att, i den mån sådant utan alltför stora rubbningar kan ske, söka inskränka namnkrediten, synes såsom princip betraktad vara erkännansvärd och de i afseende å kontoret i Kalmar meddelade bestämmelser angående utlemnande af lån mot säkerhet af löpande förskrifning och beviljande af kassakreditiv mot borgen ej äro att betrakta såsom undantagsstadganden särskildt hvad beträffar nämnda afdelningskontor, utan fastmer kunna vara att anse såsom uttryck af de grundsatser, hvilka i afseende å minskning af ifrågavarande utlåningsgrenar böra finna och, enligt hvad framgår af den utaf fullmäktige meddelade tabell öfver utlåningsrörelser för åren 1883 och 1888, redan funnit tillämpning vid riksbanken i dess helhet, har utskottet ansett hvad motionären yttrat om den i förhållande till andra orter ofördelaktiga ställning, hvaruti den till kalmarkontorets distrikt hörande affärsidkande befolkningen skulle beträffande denna gren af lånerörelsen hafva kommit, ej vara af vunen erfarenhet styrkt, helst lånedistriktets medlemmar ej äro beröfvade rättigheten till erhållande af ifrågavarande slags försträckningar, af hvilka, hvad särskildt beträffar kreditiv mot borgen, innevarande år tillkommit 8 stycken nya sådana å ett sammanlagdt belopp af 91,700 kronor, som beviljats vid hufvudkontoret att begagnas vid afdelningskontoret i Kalmar.

I enlighet härmed och på grund af de skäl, som af fullmäktige

till stöd för den af dem i ofvanberörda hänseende vidtagna åtgärden anförts, finner sig utskottet hafva anledning hemställa,

1:o) att herr Eklunds ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande härefter ofvan omförmälda motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken hafva fullmäktige härutinnan anført följande: Af dessa förslag afser ett, att i hvarje af rikets residensstäder, der ej förut afdelningskontor finnas, måtte, i den mån riksbankens medel det medgifva, ett nytt sådant inrättas, äfvensom att fullmäktige måtte för Riksdagen framlägga en bestämd och fullständig plan, efter hvilken dessa kontor framdeles böra inrättas. Om härmed skulle afses, att ordningsföljden emellan de nya kontor, som borde upprättas, redan nu skulle blifva faststeld, tillåta fullmäktige sig fästa uppmärksamheten å svårigheten att för en längre tid i förväg binda sig vid anordningar, i hvilka möjligen senare ändring skulle kunna ifrågasättas, allra helst som frågan om banklagstiftningen i dess helhet och således jemväl om riksbankens sedelutgifningsrätt ännu är olöst. Och om äfven det i allmänhet kan anses önskligt, att afdelningskontoren förläggas i residensstäderna, kunna dock i vissa fall förhållandena kräfva, att något kontor inrättas å annan ort, der sådant företrädesvis påkallas af handels och rörelsens behof. Afser åter motionärens hemställan, att förslag från fullmäktiges sida skulle afgifvas beträffande organisationen af de nya kontoren, lär något särskildt sådant utöfver hvad fullmäktige i det föregående anfördt om den art af verksamhet, de nya kontoren skulle utöfva, icke finnas nödigt.

Att, såsom en annan motionär ifrågasatt, två afdelningskontor skulle samtidigt inrättas, synes fullmäktige icke öfverensstamma med den gång för utvecklingen af bankens rörelse inom orterna, som Riksdagens uttalanden och beslut i ämnet tyckas angifva. Hittills hafva åtminstone två år fått förflyta mellan upprättandet af nya afdelningskontor. Det i Jönköping inrättades 1885 och kontoret i Kalmar 1887.

Att deremot ett nytt kontor nu må upprättas, anse fullmäktige, i öfverensstämmelse med hvad de i sitt redan åberopade yttrande af 1887 anført, kunna med fullt skäl ifrågakomma. Beträffande platsen för detsamma kunna meningarna vara delade. Oberäknadt de här ofvan

omförmälda mera allmänna förslagen i ämnet, äro ifrågasatta olika orter, nemligen Karlskrona, Kristianstad, Halmstad, Mariestad eller annan stad i Skaraborgs län, Linköping, Örebro, Karlstad och Hernösand.

Hvad nu först vidkommer den sydligare delen af riket, finnas i densamma redan, oberäknadt Visby, fem afdelningskontor, hvart med sitt distrikt, i följd hvaraf anledning icke för närvarande synes förefinnas att derstädes inrätta ytterligare sådane.

Bland de för mellersta och norra Sverige särskildt föreslagna synes fullmäktige Karlstad förtjena största afseende. Vermlands mer isolerade läge och afstånd från hufvudkontoret torde redan i och för sig gifva tillräckligt berättigande åt önskan af ett afdelningskontor af riksbanken i dess residensstad, och såväl betydenheten som beskaflenheten af dess affärsverksamhet låta med skäl förmoda, att ett dylikt borde kunna blifva af icke ringa nytta. En sådan mening har äfven flere gånger vid riksdagen gifvit sig uttryck, och fullmäktige erinra derom, att den vid sistlidne riksdag var nära att blifva gällande i den ena kammaren. Orten har också jemförelsevis ej obetydliga affärer med hufvudkontoret, och affärsrörelsen derstädes är fullt tillräcklig för ett afdelningskontors verksamhet. Någon tvekan angående lämpligheten från riksbankens synpunkt af ett kontors förläggande i Karlstad har visserligen af fullmäktige till 1887 års riksdag blifvit uttalad i anledning af de betydande förslag, som länets affärsrörelse ausågs komma att påkalla, men förhållandena inom länet synas numera så ordnade, att åt denna tvekan icke lärer kunna tillmätas någon afgörande betydelse.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt få fullmäktige såsom sin åsigt uttala, att ett nytt afdelningskontor bör under år 1889 inrättas i staden Karlstad, afsedt för Vermlands län och med de vilkor och bestämmelser i fråga om lånerörelsen, som gälla för afdelningskontoret i Kalmar».

Under senare åren synes den åsigt i allmänhet hafva angående riksbanken mer och mer gjort sig gällande, att bankverksamhetens utgrening genom afdelningskontor borde när sådant lämpligen kunde ske småningom fortgå i syfte att, till fördel såväl för riksbanken som allmänheten, i landets skilda delar underlätta och främja handels- och affärsrörelsens förbindelser med riksbanken på de billigare vilkor densamma ofta i jemförelse med enskilda penningeinträttningar är i tillfälle erbjuda samt för att bereda ökad spridning inom landet af riksbankens sedlar och en vidsträcktare användning af dess tillgångar. Utan att närmare inlåta sig på frågan huruvida och i hvad mån detta syftemål vunnits eller angående fördelarne för riksbanken sjelf af dylika kontor,

har man dock af de sedan 1879 årligen vid hvarje riksdag återkommande motioner i ämnet anledning antaga, att åsigtorna om det gagn för rörelsen och för landet i dess helhet, dessa kontor medföra, delas af en stor allmänhet. Och då fullmäktige numera, under vilkor af sådan inskränkning i nya afdelningskontors verksamhet, att, med undantag för afbetalningslån, försträckningar mot endast namnsäkerhet ej vid dylika kontor beviljas samt under förutsättning att sådana ej hvarje år inrättas, låtit sina betänkligheter mot desamma falla samt tillstyrkt öppnande under innevarande år af ytterligare ett nytt afdelningskontor, har utskottet ej heller haft något att häremot erinra, synnerligast som riksbankens tillgångar äro för ändamålet mer än tillräckliga och tidpunkten kan så till vida anses lämplig att, om äfven ett nytt kontor lærer komma att föranleda ökad sedelutgifning och derigenom indirekt verka på metalliska kassan, å andra sidan efter all sannolikhet i år torde kunna beredas en större tillgång af sådana vexlar, betalbara på utrikes ort, som kunna tjena till ökande af riksbankens guld förråd.

Hvad särskildt beträffar den af fullmäktige föreslagna platsen för ett nytt kontor af riksbanken, så och ehuru för andra orter, synnerligast de i Norrland långt från hufvudkontoret belägna, jemväl kunna anföras talande skäl, har utskottet ej funnit anledning frångå fullmäktiges hemställan, att dertill måtte utses Karlstad, som utgör medelpunkten för en i flera hänseenden liflig rörelse i ett län, hvilket näst efter de mera centralt belägna Östergötlands och Elfsborgs län, i afseende å folkmängd intager det främsta rummet bland dem, der kontor af riksbanken ännu ej finnas inrättade.

Utskottet, som i öfrigt lika med fullmäktige anser lämpligt att såsom distrikt för det ifrågasatta nya kontorot lägges Vermlands län och att, på sätt jemväl framgår af de för afstyrkande af herr Eklunds ofvanberörda motion anförda skäl, kontoret bör i afseende å arten och omfattningen af dess verksamhet ordnas i enlighet med de för afdelningskontoret i Kalmar meddelade bestämmelser, får på grund af hvad blifvit i saken anfördt hemställa:

2:o) att under innevarande år ett afdelningskontor af riksbanken må för Vermlands län i staden Karlstad inrättas under de vilkor och bestämmelser

i afseende å lånerörelsen, som fullmäktige på grund af bemyndigande af 1887 års Riksdag föreskrifvit för afdelningskontoret i Kalmar;

samt

3:o) att öfriga vid innevarande riksdag väckta motioner om inrättande å andra platser af nya afdelningskontor af riksbanken ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

För den händelse den i punkt 2:o gjorda framställning af Riksdagen godkännes, är det utskottets afsigt att framdeles i memorial rörande ändringar i bankoreglementet afgifva förslag till de bestämmelser och tillägg, som i afseende å det nya kontorets anordnande och vilkoren för dess verksamhet kunna finnas erforderliga.

Stockholm den 22 mars 1889.

På utskottets vägnar:

G. S. Åkerhielm.

Herr *Eriesson* har begärt få antecknadt, att han till följd af beviljad ledighet från riksdagsgörömålen icke deltagit i behandlingen af detta ärende.

Bil. A.

Uppgift angående upp- och utlåningsrörelsen vid afdelningskontoret i Kalmar den 28 februari 1889.

Å upp- och afskrifningsräkning inestående.....	89,819	03
Å depositionsräkning inestående	246,287	78
Diskonterade vaxlar	349,179	15
Lån mot hypotek af publika papper m. m.	328,312	70
Afbetalningslån	603,536	09
Utestående på kassakreditiv	89,711	85

Bil. B.

	Under året beviljade kassakreditiv mot				Vid årets slut ntestående mot						
	namnsäkerhet		realsäkerhet		löpande förskrifningar		obligationer m. m.		inteckningar		
	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp	
Hufvudkontoret	{ 1883	381	5,110,000	319	4,547,000	87	1,080,000	236	3,290,000	72	1,619,000
	{ 1888	275	3,454,000	308	4,276,000	66	819,000	585	10,372,000	120	2,080,000
Afdelningskontoret:											
i Göteborg	{ 1883	183	1,131,000	64	494,000	100	214,000	38	427,000	57	256,000
	{ 1888	131	825,000	67	823,000	36	157,000	88	2,826,000	84	1,318,000
i Malmö	{ 1883	126	929,000	52	568,000	15	99,000	39	785,000	15	292,000
	{ 1888	104	936,000	59	827,000	8	78,000	51	1,097,000	26	881,000
i Luleå	{ 1883	89	254,000	77	610,000	1	1,000	2	20,000	7	26,000
	{ 1888	88	261,000	72	501,000	1	100	9	32,000	14	60,000
i Vexjö	{ 1883	66	222,000	14	121,000	3	33,000	8	122,000	12	87,000
	{ 1888	86	198,000	26	186,000	15	303,000	15	137,000	177	973,000
i Visby	{ 1883	138	373,000	22	62,000	40	62,000	15	37,000	25	78,000
	{ 1888	112	323,000	37	116,000	51	75,000	16	32,000	119	430,000
i Östersund	{ 1883	116	550,000	17	71,000	5	23,000	27	74,000	14	93,000
	{ 1888	99	463,000	17	61,000	13	137,000	19	225,000	39	181,000
i Jönköping.....	1888	121	314,000	33	207,000	8	36,000	33	459,000	89	768,000
i Kalmar	1888	6	32,800	6	33,900	1	20,000	4	12,900	38	315,000